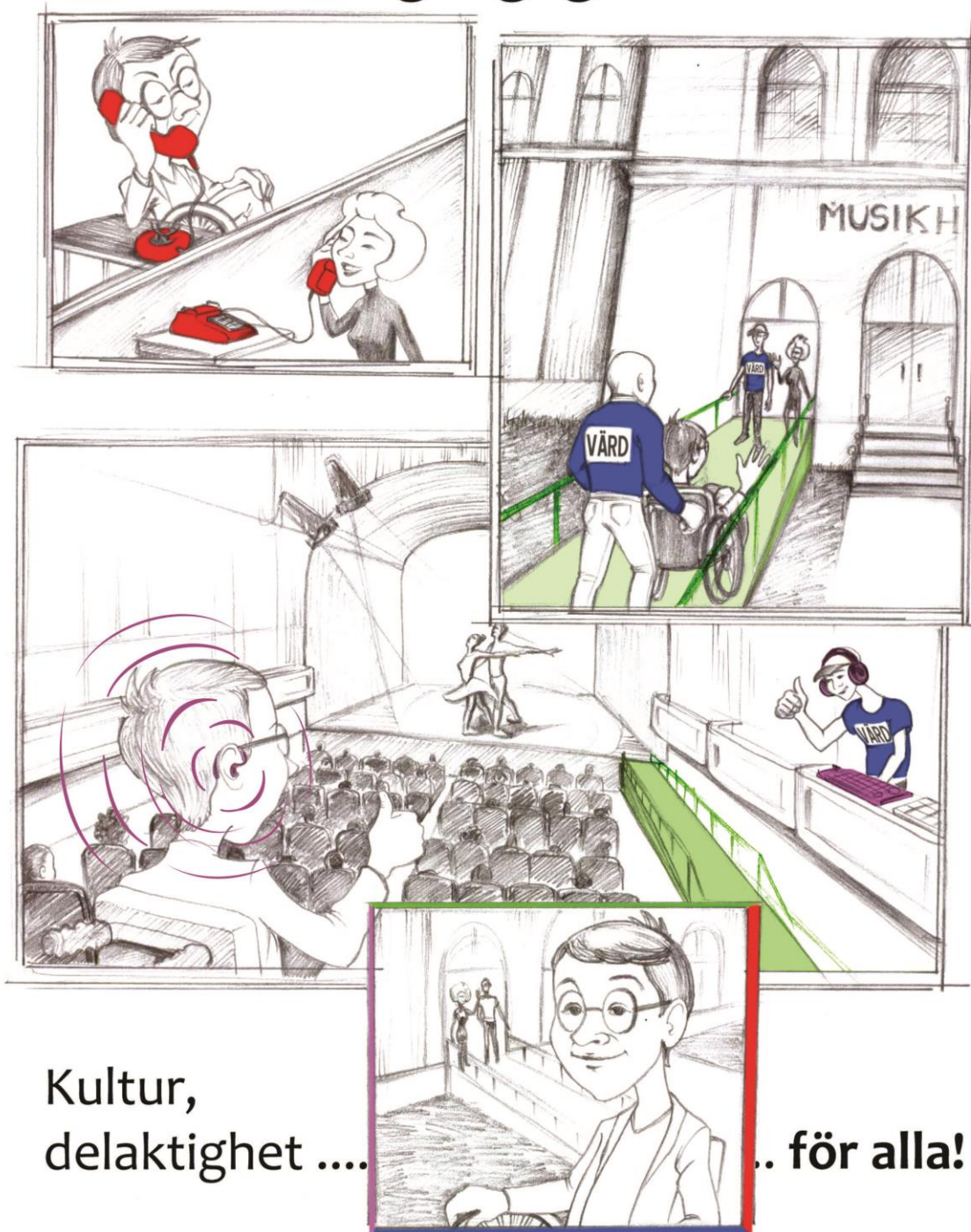

Handbok för tillgänglig kultur

Kultur,
delaktighet ....

... för alla!

Handikapprörelsens
Idé- & KunskapsCentrum
Kronoberg

Arrangera för flera

Handbok för tillgängliga kulturarrangemang i Kronobergs län

Av
Miralema Klokic och Christian Elmebratt
Handikapprörelsens Idé- & KunskapsCentrum Kronoberg
Finansieras av Allmänna Arvsfonden.
2013 års upplaga.

Innehållsförteckning

Förord	1
Alla medborgare har rätt till kulturen	2
Gyllene läget för tillgänglighet	3
Tillgänglig information	4
Personlig service	5
Fysisk tillgänglighet	7
Tekniska hjälpmedel	10
Nyttiga länkar och tips	10

Förord

Denna handbok är ett resultat av ett tvåårigt projekt "Arrangera för Flera" som finansierats av Allmänna Arvsfonden. Syftet med projektet har varit att bidra med verktyg för att kunna skapa kulturarrangemang som är tillgängliga för alla, oavsett funktionsmöjlighet. Resultatet grundar sig på dialoger med handikapporganisationer i Kronobergs län, vars paraplyorganisation, Handikapprörelsens Idé & KunskapsCentrum Kronoberg har ägt projektet.

Den här handboken vänder sig till dig som arrangör men också till politiker och tjänsteman som vill göra förändringar inom olika kulturområden, stora som små.

Handboken består av ett antal olika aspekter där respektive område har en checklista och en länklista. Syftet med informationen är att bidra med verktyg och tips för att göra arrangemang tillgängliga för alla. Du kan börja med de punkter vi satt upp, för att sen göra en fördjupning. De länkar som vi sammanställt kan ses som en början, med saker som vi kan påverka NU men också som ett underlag för hur vi kan göra i framtiden.

Tack till alla som deltagit i projektet!

Miralema Klokic

Projektledare Arrangera för Flera

Alla medborgare har rätt till kulturen

Runt om i vårt län anordnas åtskilliga kulturevenemang varje vecka. Det kan handla om allt från dansuppvisningar till spelmansstämmor.

En önskan för den som anordnar ett evenemang är givetvis att få så mycket publik som möjligt.

Om man har en funktionsnedsättning kan det ibland kännas svårt och motigt att delta i det stora evenemangsutbudet.

Man kanske har dålig balans och är lite orolig för att det bara finns ståplatser. Man kanske har epilepsi och är rädd för att få ett anfall av alla starka blinkande lampor på den där konserten osv.

Med lite kunskap hos den ansvariga arrangören går 99 % av alla problem att lösa innan de ens uppkommer.

Under projektet "Arrangera för flera" har funktionsnedsatta personer och evenemangsarrangörer mötts och diskuterat alla möjliga situationer som kan uppkomma. Man har också diskuterat lösningar och kreativa sätt att se till att kulturella evenemang görs tillgängliga för alla.

Projektet visar, inte helt oväntat att kommunikation och kreativitet löser allt.

Så från och med nu tror och hoppas vi att ingen ska avstå från att besöka ett kulturevenemang bara för att man har en funktionsnedsättning.

Jan Karlsson

Verksamhetsledare I&KC Kronoberg

Gyllene läget för tillgänglighet

Vad är egentligen tillgänglighet när man berör kulturområdet? Det är kanske den första frågan som läsaren som håller denna handbok får upp i huvudet.

Tillgänglig kultur är inte bara en sak utan en hel kedja av händelser, från det att man bokar sitt besök till det att man åker hem.

Vi har delat in kedjan i fyra grupper som vi tar upp i den här handboken. Det är tillgänglig information, personlig service, fysisk tillgänglighet och tekniska hjälpmedel.

Det gyllene läget är när alla människors olika behov blir uppfyllda. Det vill säga ingen som vill besöka ett arrangemang ska behöva avstå. Det ger ett utanförskap som kan skapa ohälsa och blir en förlust för kulturarrangörer och samhället i förlängningen. Alla vinner på en tillgänglig kultur.

Tillgänglig information

Informera innan föreställning

- Information om tillgängligheten till arrangemanget måste finnas på plats innan besökaren börjar sin upplevelse. D.v.s. erbjuds det personlig hjälp/ledsagning, allergifritt, pauser, hörslina, syntolkning, teckentolkning osv. Punkterna som finns här nedan i denna handbok är exempel på sådan tillgänglighet man kan erbjuda.

Ha med i annonseringen vad ni erbjuder samt att besökare måste anmäla om de behöver tillgänglighetsanpassning/ ledsagare etc. Informationen kan man även ha i entrén. Detta ger trygghet istället för ovisshet för besökaren. Då kan man nå de som inte vågar gå eller känner sig obekväma.

Inbjudan samt program för arrangemanget kan ges ut i olika medier som lättläst, punktskrift, inläst osv. Kontakta **I&KC** så hjälper de till med den biten.

Har ni information på webben så kan ni göra sidorna handikappanpassade. **SRF Kronoberg** ger snabbtips och www.funkanu.com erbjuder webproduktion.

Personlig service

Besök före arrangemang

- Synnedsatta kan behöva besöka arrangemanget i förväg för att få en uppfattning om hur skådespelares kläder, scenen och rekvisita ser ut. Själva föreställningen blir då en rikare upplevelse för dem.

Komma tidigare och få lämna senare

- Funktionsnedsatta kan känna en lättnad att få komma tidigare och hänga av sig ytterkläder, ta sig till sin plats m.m. innan det blir mycket folk. Det omvända gäller när man ska hem att man får vänta till det blir lugn och ro i lokalen. Extra värdesätts det om man höst och vintertid får vänta inomhus på färdtjänst.

Bra bemötande

- Ett bra bemötande från arrangör till besökare möjliggörs genom en upplyst personal. Alla som jobbar med kulturarrangemang bör få utbildas inom tillgänglighet. **Handisam**, **HSO** och **I&KC** kan tipsa om lämplig utbildning.

Istället för utbildning kan man också ladda ner material från

Handisams websida. Gå in på Publikationer och Press ->

Informationsmaterial och välj "Om tillgänglighet" och "Om ord och begrepp". Där får du rikligt med nyttig information. Informationen finns även upptryckt på **I&KC**.

För att få en insikt i hur en besökare med särskilda behov kan uppleva ett kulturbesök kan man också läsa boken

"En enkel handbok om bemötande – LATHUND FÖR

TILLGÄNGLIGHET" av Hans Sjöberg. Boken som blivit en succé finns att beställa under shoppen på www.scenkonstbolaget.se

I&KC erbjuder också tillgänglighetsvandringar där personal/ledning hos arrangörerna kan få "prova på" olika funktionsnedsättningar.

Ledsagning och personlig hjälp

- Alla personer kan inte orientera sig så lätt på en ny plats med mycket folk. Genom att ha värdar som erbjuder ledsagning och personlig hjälp kan man hjälpa folk till och från dess platser, vid garderoben, besöka toalett, köpa något att äta etc. Markeras värdarna med symboliska tröjor synliggörs hjälpen lättare för besökaren. En hållplats, till exempel på lokalens baksida, är bra så färdtjänst smidigt kan lämna och hämta sina kunder. Detta ger även trygghet till besökaren som själv slipper gå en längre sträcka från färdtjänst till arrangemanget.

Syntolkning, teckenspråkstolkning och skrivtolkning

- Genom att erbjuda dessa tolkformer når man synskadade samt de med dövhet och grava hörselnedsättningar. På I&KC's hemsida finns Synskadades Riksförbund (SRF), Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) och Hörselskadades Riksförbund (HRF) som kan informera om detta. Teckenspråkstolkare och skrivtolkar kan beställas via Tolkcentralen vid Landstinget Kronoberg. Telefon: 0470-58 88 22. Epost: tolkcentralen@ltkronoberg.se

Pauser

- Vissa besökare klarar inte längre föreställningar i ett sträck. De behöver vila, gå på toaletten ofta o.s.v. Det är lämpligt med 10-15 min paus för varje timme. Kan man inte ha det varje gång så kan man ha en föreställning med pauser.

Innehållslista servering

- I serveringen/kiosken är det bra för allergiker att det finns en innehållsförteckning på det hemlagade man säljer. Tänk på att ha listan i början av serveringen. Allergiker kan känna obehag att stå längst fram i kön med folk bakom sig och berätta om sina allergier.

Fysisk tillgänglighet

Ljud och ljus

- Hög volym och blinkande ljus kan vara svårt för en del besökare. Man skulle till exempel kunna erbjuda en föreställning i akustisk version och ha lugn belysning på scen. En enkel insats är att erbjuda öronproppar.

I lokalerna på arrangemanget är det bra med en jämn belysning. Särskilt viktigt är det att ha det i trappor. Då undviker man skuggor som gör att vissa besökare inte ser nivåskillnader och kan skada sig. På utställningar kan starkare ljus hjälpa synnedsatta att se bättre. Man kan till exempel ha en strömbrytare man trycker in för att tillfälligt belysa ett föremål starkare.

Reserverade platser

- Att ha ett antal platser reserverade för besökare med särskilda behov är smart. Behöver man veta antal personer som behöver tillgängliga platser så be om att uppge behov av tillgänglighetsanpassning/ledsagning redan i annonseringen.

Mindre arrangemang

- Vissa besökare kan ha det svårt med större folkmassor. Hålla mindre arrangemang eller ha en lugn avdelning/avgränsad yta kan vara till hjälp.

Dagtidföreställningar

- Vissa besökare orkar inte gå på kvällsevenemang. Genom att hålla någon föreställning dagtid kan man nå dessa besökare.

Tillgängligöra för många behov samtidigt

- Vill man erbjuda en föreställning som kan nå många funktionsnedsatta på en gång kan man tillgängligöra för flera behov i ett speciellt evenemang.

Skarpa lukter

- Allergiker kan ha svårt för skarpa lukter som starka rengöringsmedel och parfym. Rengör med allergivänliga medel och ha till exempel en yta på arrangemanget där det är parfymfritt. Det går också att ha ett par platser avskilda från resten.

Rullstolar

- Enligt plan och bygglagen ska det vara tillgängligt för rullstolsburna att komma in i lokaler på arrangemang. Där det behövs ska det finnas ramp. Läs på om plan och bygglagen(PBL) på **Boverkets websida**. Det kan även byggas en läktare i höjd över publiken som står upp så sikten blir bra. Ett alternativ som Sweden Rock använt är att placera rullstolar framme på/vid scenen. Det har varit mycket uppskattat.

Kontrastmarkeringar

- Ledstänger, trappor och ramp ska vara kontrastmarkerade. Andra viktiga funktioner kan också markeras som toalett, utgång, cafeteria, kiosk o.s.v. I **Boverket** BFS 2004:15 har man i § 11 riktlinjer om kontrastmarkeringar samt hjälpande kommentarer.

Utgångar

- Ska med fördel finnas tillgängligt bak i lokalerna på arrangemang annars kan det bli obekvämt för den som behöver gå ut ofta. Är lokalen skapt så detta inte är möjligt kan man istället reservera platser nära utgången för människor med dessa behov.

Modeller i miniatyr

- Är det bestående arrangemang/utställningar som kyrkor, museum med mera kan man ha modeller över tongivande saker i miniatyr. Med den nya 3dskrivare-tekniken kan man skriva ut allt från kyrkor till 3dtavlor som kan ge synnedsatta en taktil beskrivning och rikare upplevelse.

Anpassad utrymning

- Utrymningen ska fungera för alla människor. Tänk över om de som behöver ledsagning och personlig hjälp snabbt kan komma ut? Är nödutgångarna anpassade för rullstolsburna? Utse någon som har ansvar för detta vid en eventuell utrymning.

Ledstråk

- Underlättar orienteringen på evenemanget för synsvaga och blinda. Läs mer om ledstråk på **SRF Kronobergs websida**.

Tekniska hjälpmedel

Hörslinga, bra ljudanläggning och mikrofoner.

- Kontrollera att den tekniska utrustningen fungerar innan arrangemanget börjar.

Ljudguidning

- På utställningar och museer kan man ha guidning inspelad som går att låna i kassan tillsammans med spelare och hörlurar. Guidning kan även erbjudas genom städer till kulturella smultronställen. Ljudfiler kan göras tillgängligt för nedladdning till medborgarna på till exempel kommunernas hemsidor eller dylikt.

Syntolkutrustning.

- **SRF Kronoberg** tillhandahåller den här tjänsten för nuvarande i Kronobergs län. Kontakta dem om du är intresserad av att använda utrustningen på ditt arrangemang.

Nyttiga länkar & tips

---

1. I&KC

- Administrativ samordningsorganisation som hela den samlade handikapprörelsen i Kronobergs län står bakom samt ägare av projektet som skapat denna handbok.
www.handikappkunskap.se

2. Riksteatern Kronoberg

- Arbetar för att främja scenkonsten i Kronobergs län. Kronoberg läns 8 riksteaterföreningar är anslutna samt Musik i Syd.
kronoberg.riksteatern.se

3. Regionförbundet Södra Småland

- Regionförbundet södra Småland är en gemensam organisation för kommunerna och landstinget i Kronobergs län. De är ett nav för regional utveckling.

www.rfss.se

4. Handisam

- Handisam är en myndighet som samordnar, påskyndar och följer upp funktionshinderspolitiken.

www.handisam.se

5. HSO

- Ett stort antal funktionshindersförbund som slutit oss samman för att agera i samlad kraft.

www.hso.se

6. Boverket

- Läs och beställ material om kontrastmarkeringar, plan och bygglagen m.m.

www.boverket.se

7. Syntolkning och utlåning av utrustning

- Internetsajt som behandlar allt angående syntolkning.
www.alltomsyntolkning.nu
- Utlåning av syntolkutrustning kontakta SRF Kronoberg.
Se länk till hemsida i punkten nedan.
- SDR: Sveriges Dövas Riksförbund www.sdr.org
HRS: Hörselskadades Riksförbund www.hrf.se

8. SRF Kronoberg - Snabbtips för tillgänglig webbplats, ledstråk m.m.

- Synskadades Riksförbund tipsar om hur man gör hemsidor tillgängliga. Gå in på hemsidan och välj frågor vi driver och sen IT- och kommunikationsteknik så kommer du till tipsen.

www.srf.nu

- För att läsa om ledstråk: Gå in på Frågor vi driver -> Fysisk miljö -> SRF:s policy om fysisk miljö -> Ledstråk.

www.srf.nu/kronoberg

9. Centrum för lättläst

- Centrum för lättläst arbetar för alla medborgares rätt till böcker, nyheter och information utifrån var och ens förutsättningar.

www.lattlast.se

10. TD – Tillgänglighetsdatabasen

- Kolla upp tillgängligheten inför ditt kulturbesök. Målet med TD är att varje verksamhet beskrivs så väl att du lätt kan avgöra om du kan besöka platsen eller inte

www.t-d.se

11. Kompiskortet

- Kompiskortet är en möjlighet för dig som har en funktionsnedsättning att tillsammans med en kompis ta del av olika aktiviteter och arrangemang. Kortet innebär att du betalar som vanligt, men din kompis följer med gratis. Kompiskortet gäller för närvarande i Markaryd, Tingsryd, Växjö och Älmhult. Ansökningsblankett finns på kommunernas hemsidor

12. Tolkcentralen

- Vill du teckentolka ditt arrangemang så är tolkcentralen de rätta att kontakta.

www.tolkcentralen.se

I Samverkan med:

MUSIK I SYD
SKÅNE KRONOBERG

 RIKSTEATERN
kronoberg

REGIONFÖRBUNDET
SÖDRA SMÅLAND

 funkibator
ideell förening

LJUNGBY
KOMMUN

Växjö
kommun
Europas grönaste stad